

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 8.07072 Фінанси, банківська справа та страхування
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
Державні та муніципальні фінанси
(назва магістерської програми)

на тему: «**Бюджетний процес та його оптимізація**»

Виконавець:

Студентка _____ ЦЗФН _____ факультету

Щебетенюк Анастасія Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

к.е.н.
(науковий ступінь, вчене звання)

Васютинська Людмила Анатоліївна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ОДЕСА – 2018 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Впровадження сучасних методів управління бюджетом, які базуються на методології бюджетування орієнтованого на кінцеві результати, обмеженість бюджетних ресурсів та підвищення бюджетних ризиків у наслідок поглиблення кризових явищ поряд зі зростанням вимог до учасників бюджетного процесу у напрямку підвищення технологічності, персоналізованості, публічності, відповідальності та транспарентності суспільних благ, які надаються за рахунок коштів бюджету, актуалізують питання щодо необхідності оптимізації та вдосконалення бюджетного процесу.

Окреслена проблематика нині загострюється існуючою тенденцією нарощення видаткової частини бюджету, в той час, як його доходи, які обмежуються традиційно складеною структурою надходжень, не покривають усіх потреб суспільства у благах. Інший аспект проблеми розкривається у тому, що глобальним трендом останніх років стало нарощення державного боргу. Таке становище лише поглиблює проблематику розбалансування бюджету.

Питання щодо того, яким має бути сучасний бюджетний процес, які методи та інструменти необхідно використовувати для того, щоб підвищити його ефективність та запустити механізм оптимізації витрат для одержання очікуваних результатів, є на часі.

Мета дослідження. Мета дослідження полягає в узагальненні й обґрунтуванні теоретичних засад організації бюджетного процесу та розробці науково-практичних рекомендацій щодо його оптимізації.

Завдання дослідження:

- дослідити зміст бюджетного процесу та його складових;
- розкрити сутність бюджетного менеджменту як основи бюджетного процесу;
- вивчити методи та інструменти управління бюджетним процесом;
- визначити проблеми реалізації стадії складання проекту Державного бюджету;
- здійснити моніторинг виконання державного бюджету;
- дослідити особливості бюджетного процесу на місцевому рівні;
- проаналізувати зарубіжний досвід організації бюджетного процесу з метою його адаптації до українських реалій;
- розробити науково-практичні рекомендації щодо розробки середньострокових бюджетних прогнозів.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є бюджетний процес

Предмет дослідження. Предметом дослідження виступають фінансові відносини між учасниками бюджетного процесу з приводу складання, розгляду, затвердження, виконання та формування звіту про виконання бюджету.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано загальні методи наукового пізнання: у ході теоретичного аналізу використовувалися такі методи, як історичний, абстрактно-логічний метод, метод аналогії та порівняння, для аналізу проблематики бюджетного процесу – методи

спостереження, групування, графічного відображення, середніх величин, аналізу рядів динаміки, структурного аналізу; при розробці прогнозу бюджету використовувалися методи трендового аналізу, аналізу часових рядів із застосуванням вбудованої функції «Аналіз даних» MS Excel.

Інформаційна база. Інформаційною базою дослідження є основні положення Конституції і законів України, та іншої нормативно-правової бази ВРУ, що діє в Україні, статистичні щорічники та бюджетні моніторинги та аналітичні матеріали Державного комітету статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів України, Комітету Верховної Ради України з питань бюджету, а також монографії й наукові статті вітчизняних та зарубіжних авторів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (109 найменувань). Обсяг основного змісту роботи складає 95 сторінок, містить 14 рисунків та 16 таблиць.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано тези: Щебетанюк А.О. Виконання державного бюджету: проблематика та практика / А.О. Щебетанюк // Студентська науково-практична конференція фінансово-економічного факультету Одеського національного економічного університету: «Світ фінансів: сучасні виклики», 1-2 листопада 2018 року.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні основи бюджетного процесу**» розглянуто: поняття бюджетного процесу та його складових; сутність бюджетного менеджменту як основи бюджетного процесу; методи та інструменти управління бюджетним процесом.

У другому розділі «**Діагностика стану бюджетної системи України**» проаналізовано: проблематику реалізації стадії складання проекту державного бюджету; виконання державного бюджету; особливості бюджетного процесу на місцевому рівні».

У третьому розділі «**Перспективи розвитку бюджетної системи в контексті економічних трансформацій**»

запропоновано:

- розробити заходи щодо усунення дублювання функцій, які реалізуються учасниками бюджетного процесу з метою упорядкування їхніх повноважень у ході виконання бюджету;

- сформулювати пакет документів, який вноситься одночасно з проектом бюджету до Верховної Ради України і містить стратегічні пріоритети з відповідними цільовими показниками, що дозволить встановити певні обмеження при обговоренні показників проекту бюджету і у подальшому стане дороговказом при виконанні бюджету;

- підвищити якість бюджетної аналітики та бюджетної інформації для забезпечення підконтрольності діяльності учасників бюджетного процесу;

- забезпечити транспарентність бюджетного процесу на усіх стадіях його функціонування;
- запровадити систему електронного документообігу для підвищення ефективності оперативного управління бюджетними коштами та посилення взаємодії між учасниками бюджетного процесу;
- створити правову основу для упровадження інституту незалежних експертів з метою підвищення якості формування і реалізації інвестиційних програм, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів;
- розробити методичні рекомендації для розробки середньострокових прогнозів з врахуванням бюджетних ризиків та похибок, що спричинені макроекономічною нестабільністю.

ВИСНОВКИ

1. У магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення та обґрунтовано вирішення проблем щодо оптимізації бюджетного процесу в Україні. Проведене дослідження дозволило дійти наступних висновків:

1. Встановлено, що бюджетний процес – багатогранне та складне явище, у якому переплітаються економічні та політичні інтереси. Бюджетні пріоритети у демократичному суспільстві відображають колективну волю громадян, виявлення якої покладено на політичних представників народу.

2. Виявлено, що бюджетний менеджмент як система управління бюджетним процесом – це сукупність різних і взаємопов'язаних його ланок, що визначають організацію фінансового менеджменту на макрорівні. До основних ланок системи бюджетного менеджменту можна віднести управління доходами бюджетів бюджетної системи, управління витратами бюджетів бюджетної системи, управління бюджетним процесом (це головна ланка бюджетного менеджменту), управління системою регулювання міжбюджетних відносин, управління державними і муніципальними кредитними відносинами.

3. З'ясовано, що бюджетний механізм реалізується через бюджетний процес шляхом використання бюджетних методів, інструментів і важелів, за допомогою яких визначаються оптимальні обсяги формування фінансових ресурсів бюджетів різних рівнів і максимальна ефективність їх розміщення й використання для забезпечення соціально-економічного розвитку.

4. Проведений аналіз дозволяє діти висновку, що бюджетне планування здійснюється в умовах відсутності стабільного законодавства, та характеризується частими змінами Закону про державний бюджет, що спричинено як вадами в організації бюджетного процесу на стадії складання бюджету, так і недоконалістю бюджетного планування, яке базується на методиках планування «від досягнутого».

5. Проведений аналіз показав, що видатки і доходи державного бюджету не мають постійної еластичності, а відтак в окремі періоди не здійснюють вплив на ВВП. З'ясовано, що основні недоліки в бюджетному процесі щодо управління видатками державного бюджету лежать у площині планування та

організації виконання державного бюджету за видатками. Плани за доходами і видатками державного бюджету не виконуються. Проблематика виконання державного бюджету є наслідком вад, що мають місце у бюджетному плануванні. Неузгодженість між планом і фактом виливається у проблеми управління коштами державного бюджету.

6. Показники виконання місцевих бюджетів також демонструють тенденцію не виконання плану. Крім того, проблематика процесу виконання місцевих бюджетів, перш за все, пов'язана з постійною нестачею власних фінансових ресурсів. Функціонування системи міжбюджетних відносин насамперед вимагає чіткого розподілу делегованих і власних функцій органів влади, дотримання пропорцій фінансового забезпечення всіх територіальних одиниць та децентралізації владних повноважень. Саме залежність місцевих бюджетів від державного та повільний темп децентралізації поглиблюють питання щодо стабільного соціально-економічного розвитку регіонів. Враховуючи те, що місцеві бюджети за принципом субсидіарності мають задовольняти потреби суспільства у благах через надання бюджетних послуг. Відсутність власних фінансових ресурсів у необхідній кількості знижують якість надання послуг.

7. Проаналізований зарубіжний досвід щодо оптимізації бюджетного процесу показав, що в останні роки зусилля учасників бюджетного процесу спрямовані на підвищення ефективності використання обмежених бюджетних коштів. Крім того, питання підвищення транспарентності бюджетного процесу нині у країнах ЄС є досить актуальними. Встановлено, що на місцевому рівні незалежність джерел фінансування органів місцевого самоврядування означає й їхню незалежність у прийнятті рішень, а загальний обсяг коштів, що надходять до місцевих бюджетів, у структурі консолідованого бюджету країни визначає реальний обсяг повноважень органів місцевого самоврядування.

8. Розраховано прогнозні показники за доходами і видатками державного бюджету. Встановлено, що їхні обсяги у періоди 2018-200 рр. мають не стабільні темпи зростання за розрахунками.

З метою оптимізації бюджетного процесу автором пропонується наступне:

- розробити заходи щодо усунення дублювання функцій, які реалізуються учасниками бюджетного процесу з метою упорядкування їхніх повноважень у ході виконання бюджету;

- сформувати пакет документів, який вноситься одночасно з проектом бюджету до Верховної Ради України і містить стратегічні пріоритети з відповідними цільовими показниками, що дозволить встановити певні обмеження при обговоренні показників проекту бюджету і у подальшому стане дороговказом при виконанні бюджету;

- підвищити якість бюджетної аналітики та бюджетної інформації для забезпечення підконтрольності діяльності учасників бюджетного процесу;

- забезпечити транспарентність бюджетного процесу на усіх стадіях його функціонування;

- запровадити систему електронного документообігу для підвищення ефективності оперативного управління бюджетними коштами та посилення взаємодії між учасниками бюджетного процесу;
- створити правову основу для упровадження інституту незалежних експертів з метою підвищення якості формування і реалізації інвестиційних програм, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів;
- розробити методичні рекомендації для розробки середньострокових прогнозів з врахуванням бюджетних ризиків та похибок, що спричинені макроекономічною нестабільністю.

АНОТАЦІЯ

Щебетенюк А. О. «Бюджетний процес та його оптимізація»

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 8.07072 Фінанси, банківська справа та страхування за магістерською програмою «Державні та муніципальні фінанси». - Одеський національний економічний університет. - м. Одеса, 2018 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – бюджетний процес.

У роботі розглядаються теоретичні основи бюджетного процесу. Проаналізовано проблематику та визначено вектори розвитку бюджетного процесу. Шляхом застосування статистичних методів розроблено прогнози на середньострокову перспективу за основними бюджетними показниками. Запропоновано шляхи оптимізації бюджетного процесу.

Ключові слова: бюджетне планування; бюджетний менеджмент; бюджетний механізм.

ABSTRACT

Shchebeteniuk A. «The budget process and its optimization in Ukraine»

thesis for Master degree in specialty 8.07072 Finance, Banking and Insurance under the program «State and municipal finances»/ - Odessa National Economic University. - Odessa, 2018

Thesis consists of three sections. Object of study is budget process.

The thesis the theoretical and institutional basis of the budget process was substantiated, problems were researched and ways of optimizing the budget process was proposed. The statistical methods to develop predictions for the medium term on key budgetary indicators were used.

Key words: budget planning, budget management, budget mechanism.